

**Václav
Cílek**
Jak přejít
řeku

DOKOŘÁN

**Václav
Cílek**

Jak přejít řeku

**O životě v antropocénu,
cestě indiánského šamana
do Detroitu, kamenech Dunaje
a taky o přílivech a odlivech
civilizací, vděčnosti
a naději**

DOKOŘÁN

OBÁLKA: Odras na vodě Křemžského potoka pod Dívčím kamenem. Děvín u Bratislavy.

STRANA 2: Žebřík do nebe anebo možná jen na plochou střechu Acoma Pueblo, která se nejlépe hodí k sušení kukuřice (všechna foto V. Cílek, není-li uvedeno jinak).

Václav Cílek

Jak přejít řeku

O životě v antropocénu, cestě indiánského šamana do Detroitu, kamenech Dunaje a taky o přílivech a odlivech civilizací, vděčnosti a naději

© Václav Cílek, 2020

Illustrations © Anna Zemánková – dědicové, 2020

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této publikace nesmí být rozmnožována a rozšiřována jakýmkoli způsobem bez předchozího písemného svolení nakladatele.

Druhé vydání (první elektronické).

Ilustrace Anna Zemánková.

Odpovědný redaktor Marek Pečenka.

Obálka (s použitím fotografie Václava Cílka), grafická úprava a sazba Martin Radimecký.

Konverze do elektronické verze Michal Puhač.

Vydalo v roce 2020 nakladatelství Dokořán, s. r. o., Holečkova 9, Praha 5, dokoran@dokoran.cz, www.dokoran.cz.

ISBN 978-80-7363-422-3 (pdf)

ISBN 978-80-7363-423-0 (epub)

ISBN 978-80-7363-424-7 (mobi)

(pdf – 1080. publikace, 341. elektronická;

epub – 1081. publikace, 342. elektronická;

mobi – 1082. publikace, 343. elektronická)

OBSAH

Předmluva: Obyčejné texty ze světa, který se mění 9

Žít jinde: Počátky antropocenního myšlení 13

Svět po Gretě Thunbergové • Život předbílá definici • Podpurná síť života • Destruktivní a konstruktivní antropocén • Náš hrdina Humboldt • George Perkins Marsh: o Zemi proměněné člověkem • Neposlušný kněz Antonio Stoppani • Biosféra Franze Suesse • Vernadskij, Stalin a kosmos • Jezuita, internet a šílený kulturní maelström • Noetická pole • Česká tradice • Jak se proměňují slova • Gigantické souručenství Otokara Březiny • Stefan George – poezie a vražda v antropocénu • Herbert George Wells s rozumem v koncích • Za hranice antropocénu • Průniky sfér • Konec antropocénu

Klimatická změna jako vzpoura hmoty 67

Nová svatá trojice • Má australská panenka, hoří! • Samé požáry • Česká klimatická situace • Tisíce jiskřiček • Ohnivá bouře • Lesní požár v devonu • Divné počasí • Žhář na vřesovišti • Co se děje s ročními obdobími? • Málo vody • Vodovodní mafie • Ohrožená města: Londýn a Moskva • Teplý jako v Praze • Arktické dny: když je tučňákům zima • Arktida plná překvapení • Co kdyby přišlo ochlazování? • Hodně vody • Čínská rýže a česká pšenice • Jez dietně • Vliv čínské rýže na ceny domácích potravin • Potraviny jako karikatura • Příliš mnoho politiky

Žijeme ještě v kapitalismu a jak kapitalismus skončí? 98

Nepravděpodobný systém • Něco velkého na obzoru • Rozchod kapitalismu a demokracie • Trhy expandují jako bobr nebo kopřiva • Oddělenost elit • Globální cynismus • Pět neléčených nemocí kapitalismu • Peníze jako instituce, která vytváří sociální vztahy • Více druhů kapitalismu potřebuje více druhů měn • Kdo nese zodpovědnost za euro? • Vyprázdnění národních institucí • Řecké zrcadlo Evropské unie • Radost a slunce v duši

Paralýza moci a vzestup politických outsiderů 122

Politici odjinud • Cambridge Analytica: volby už nikdy nebudou jako dřív • Hněv, který nehoří, ale doutná • Outsideri zprava • Outsideri zleva • Proč jsme si vybrali bezmoc? • Politická past • Nejcennější na světě je důvěra

Etnicky rozdělená Evropa 132

Evropa neumírá, ale nestárne dobře • Jak by vypadala česká čtvrť v Pekingu? • Problém není v národnosti, ale v množství • Nedá se předstírat, že to, co se děje dnes, se dělo vždycky • Integrace je vždy oboustranná záležitost • Kdo jsem? • Únava ze světa • Evropa se etnicky rozdělila a za dvacet let to bude zřejmé • Východoevropská zkušenost • Pocit štěstí a období hněvu • Technologie citového života • Budoucí překvapení • Každý tým musí mít svého skeptika

Pravidla vděčnosti a naděje 150

O hudbě a vodě • Postavit se světu • Muži hrají ruskou ruletu o svět, ale ženy

jej udržují v chodu • Rozdíl mezi abolicí a milostí • Praktikování vděčnosti je lepší než návštěva u psychiatra • Ta věc s křídly • Hlubiny jižní Moravy

Cesta do Bratislavy přes Českomoravskou vysočinu 167

Uvedení do děje • Víc bytostí • Artuš, Karel Veliký a dobytí Jeruzaléma • Na nádraží • Sedm nádechů • Vzpoua v Pardubicích • Konečně Fila • Dunaj schizofrenní, Dunaj integrovaný • Bratislava jako město svobody i jako vězení • Rozkrojit vítr, pochopit vodu • Labutie piesne • Zpomalení u Třebíče • Věcná východiska • Situace se začíná zadržávat • Hercynský les jako překážka • V koncích • Jedeme dál • Účastníci zájezdu

Kameny Dunaje 207

Jaké je největší umělecké dílo Bratislavy? • Pravěké oblázky • Vyza velká z dob draků • Dunaj jako proud materiálního i duchovního bohatství • Pohyb šterku • A co na to stromy? • Vycházka na šterkovou výspu

Říční dělník a Pastevec brouků 221

Noc dřevěného koně: Detroit forever! 237

Město snů • Přestávám věřit v Chucka Norrise a Texas Rangers • Samoobsluha jako druh kulturního domu plného otylých bláznů • Krmíme ovce a učíme se vytírat si zadek pískem • Bláto • Noční rozhovor • Místo, kde se žije, nazvali Smyčkou neboli Pastí • Pokračuji popisem světa Osedžů • Potřeba rituálu • Ztratit rozum skrze jídlo • Přednášíme rudým bratrům • Dar Bílého králíka • Kdy bude konec světa? • Cesta na sever • Motown: Detroit není město, ale situace • Nepokoje jsou způsob, jak naučit toho druhého poslouchat • Gentrifikace jako nadávka, modernita jako úchylka • Velká samota a úžasná energie • Stalingradská továrna na traktory • Ekologický imperialismus • Cahokia a další fenomény • „T“ jako Texas • Doma v rezervaci • Acoma • Kaňon řeky Mancos a utské kmenové území • Bílá přerušovaná čára • Rodinná návštěva a její důsledky • Odkud přišli? • Kultura Hopewell a otázka civilizačního rozpouštění • Filozofie a tkaní koberců • Skoro typické ráno • Ponížení starého muže • Telluride • Ceremonie • Na cestě domů

Koronavirový dodatek o silách, které nejdou ohočit 315

Mor jako katalyzátor trendů, které existovaly před epidemií • Před krizí • Během krize • Po krizi • Proč se ženy při krizi osvědčily víc než muži? • Stejní lidé popírají koronavirus i klimatické změny • První rok nového letopočtu • Civilizační smutek: panychida za severní Itálii • Resilience: přijmout novou realitu • Kreativita: víc než obrana • Transcendence: most nad rozbouřenými vodami

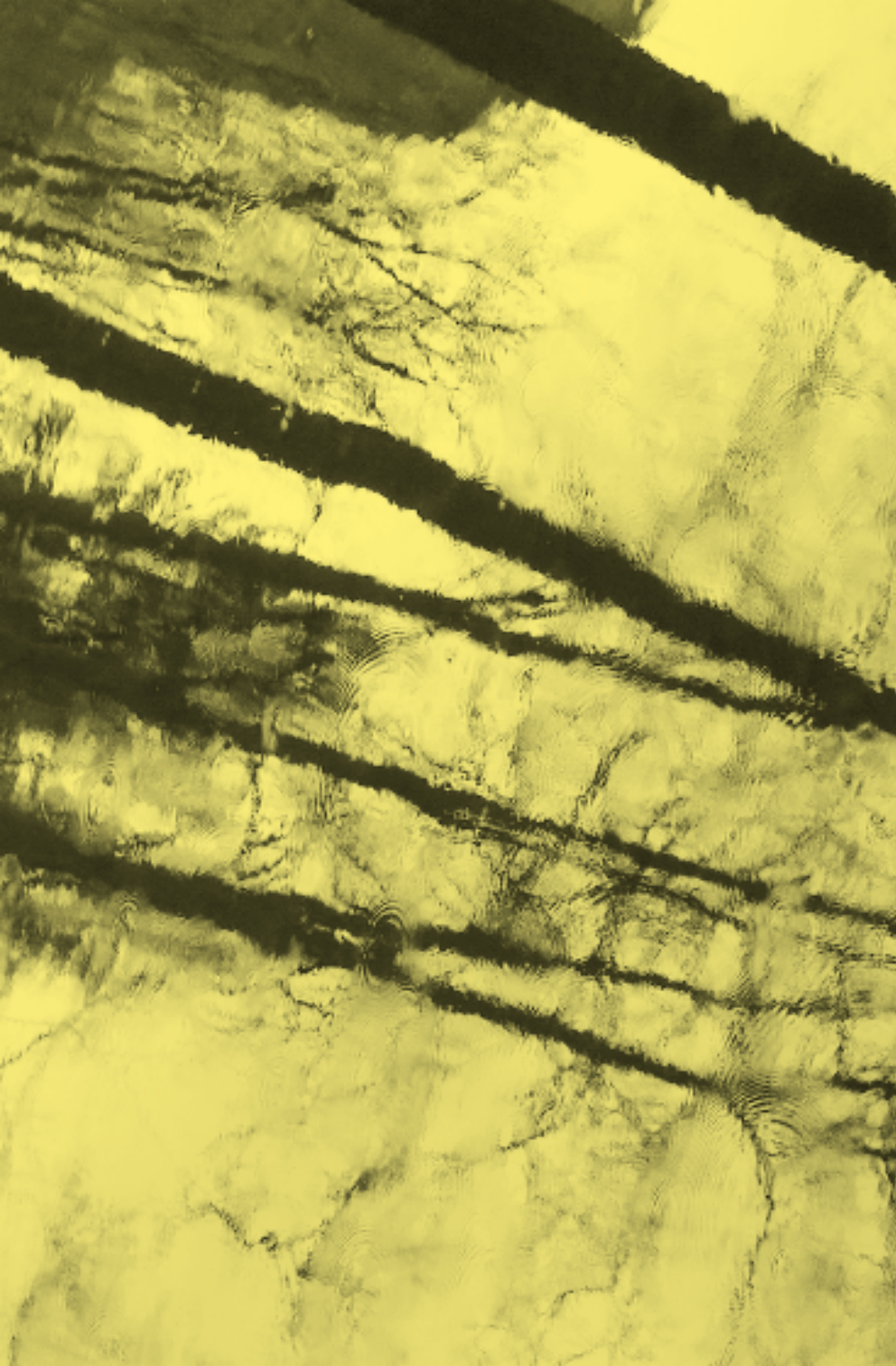
Závěr: Nahá tu stojí Země 335

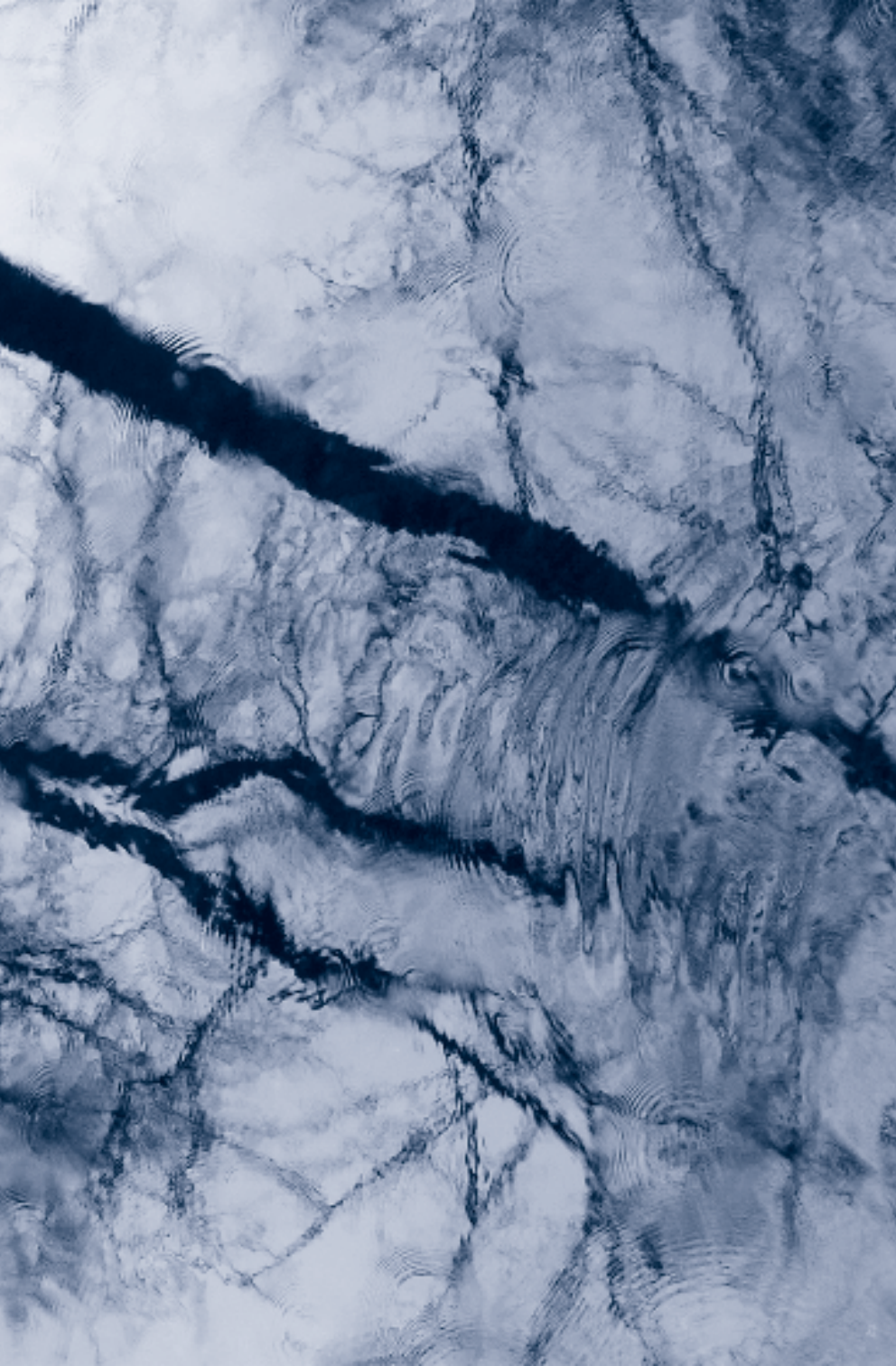
Ilustrace Anny Zemánkové 339

Ediční poznámka 340

Poděkování 341

Výběr z literatury 342

Předmluva: Obyčejné texty ze světa, který se mění

Kdo zachraňuje, bývá zachráněn.

V. SOLOVJOV

Tato kniha představuje tři nebo čtyři roky uvažování o společnosti, přírodě a nás samých. Střídají se v ní poznámky z přečtených knih i poznatky a vhledy získané na cestách do Detroitu nebo Bratislavy. Dokončuji ji na počátku roku 2020 a mám při tom pocit, že než se koncem téhož roku objeví, budeme už žít v trochu jiném světě. Předpokládám, že se začíná rozbíhat proces, během něhož můžeme v dalších letech prožít politický, ekonomický, a zejména kulturní předěl podobné intenzity, jako měl revoluční rok 1989. Už je to více než třicet let a první republika trvala jen dvacet let! Pochopitelně skoro netuším, co se bude dít, ale jsem si skoro jist, že bude podobně jako ve 20. či 60. letech minulého století stále víc záležet na běžných lidských vztazích, na kamarádství a nějakém novém způsobu, jak žít a prožívat svět, protože současný mainstream si sám odpočítává svůj konec. Alternativa už není volba, ale nutnost.

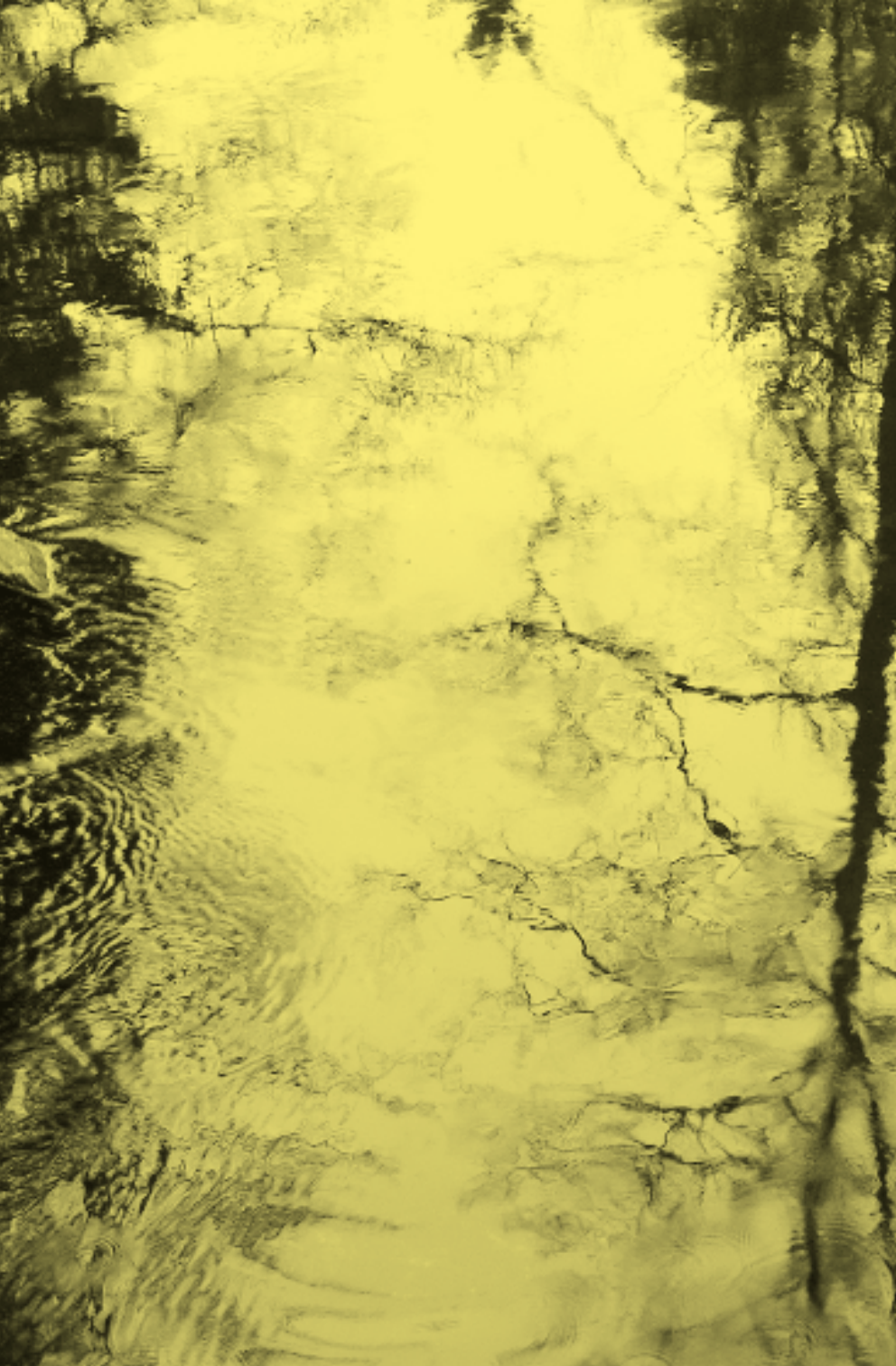
Vím, že protestovat na náměstí proti nějakým nekalým praktikám samo o sobě nepomůže, protože v kořenech dnešní situace leží pojmy jako smysl života, vděčnost, naděje, soucit s lidmi i přírodou a to za nás nikdo jiný nevyřeší. Všichni se, pochopitelně bez záruky, snažíme nahlédnout budoucnost. Vidím v ní bouři a světlo. Mám pocit, že síly větrů dobrého života i větrů chaosu jsou vyrovnané a že bude čím dál víc záležet na vnitřní síle. Vždyť všichni se – alespoň podle Navařů – rodí s dobrým větrem v duši.

První část knihy se týká naší současné situace, která se ocitá na hraně mezi hněvem a soucitem, mezi ničením a tvorbou.

Myslím, že jsme na změnu málo psychologicky připraveni, a proto je nutné si vybudovat nějakou formu aktivní obrany. V prostřední části knihy se však ukáže, že pouhá sebeobrana nestačí, protože je také nutné být tvořivý. Tři různé druhy kreativity se pokouším načrtnout v portrétech tří umělců – Rudolfa Fily, kde vede přes důkladnou znalost řemesla, dějin umění a schopnosti naslouchat hudbě; Petera Rollera, jehož tvorba je prodlouženou rukou přírodních sil – v tomto případě proudu Dunaje; a u Petra Nikla, kde pramení ve škvíře do prostoru.

Poslední část knihy pojednává o cestě do Detroitu a o civilizacích, které se rozpouštějí a znovu v jiné podobě krystalizují. Je dobře, když to dělají – snad jako ta naše – zároveň. Úplný závěr se týká posvátného větru u Navahů jako krásné, ale přitom praktické filozofie kmene, který se už 12 tisíc let pohybuje mezi ledem Arktidy a horkem jihozápadních pouští a přes veškeré problémy a proměny je stále tady a neztrácí smysl pro humor. Kniha představuje takové obyčejné, místy skoro hospodské psaní.

Žít jinde: Počátky antropocenního myšlení

Když se člověk chce vyšplhat na strom, tak nezačne nahoře v koruně.

ČERNOCH CHARLES, VYPRAVĚČ PŘÍBĚHŮ

Svět po Gretě Thunbergové

Slovo antropocén začínáme slýchat skoro denně. Hovoří o něm vědci, ale také političtí komentátoři, filmové hvězdy, sociologové a filozofové. Hudebníci skládají hudbu „pro antropocén“, a dokonce i jinak vůči přírodním procesům zdrženlivý Noam Chomsky mu věnoval přednášku. Po nečekaně intenzivní hurikánové sezoně v letech 2017–2019, průnicích chladného vzduchu, kdy na Aljašce bylo +10 °C a zároveň v Texasu -37 °C, sesuvech pudy v Kalifornii, mrazivé vlně v Indii, indonéských záplavách, ničivých tajfunech a australských požárech na přelomu let 2019 a 2020 a dalších extrémních počasí se diskuse o antropocénu stává naléhavou. Vždyť leden roku 2020 byl nejteplejší za více než století a o měsíc později naměřili v Antarktidě teplotu +20 °C, a to za nejnižší sluneční aktivity za posledních 200 let! Do toho přišla epidemie koronaviru, cestující lacinými aerolinkami, a ve východní Africe byly spatřeny mraky kobyly o délce víc než 1 000 km a tak husté, že zakryly slunce.

Člověk měl nejednou pocit, že se vrací egyptské rány. Je tohle tvář nového geologického období – antropocénu? Většina definic jej považuje za období, kdy se člověk stává geologickou a klimatickou silou a začíná zasahovat do chodu celé planety. Už jsem o tomto tématu víckrát psal, ale teprve tento text považuji za shrnující úvod do celé tematiky.

Počátkem roku 2020 se stále ještě ocitáme v období názorů, ale ta se začíná měnit ve sféru konfliktů. Pokud některé skandinávské aerolinky ztratily po vystoupení Grety Thunbergové až 10 % zákazníků a evropské státy uvažují o zavření uhelných

elektráren, je už skoro jedno, co si kdo myslí, důležité je neztratit zaměstnání či důstojnost. Ještě tvrdší přistání může nastat v automobilkách. Celá tato současná proměna nemá, jak ukazuje původně čínský koronavirus, rozměr jednoho města, jednoho kontinentu, ale celé planety. Velké síly se daly do pohybu a jejich ozvěna zazní i v klidné české kotlině.

Do Detroitu jsem nevyrazil kvůli cestování, ale kvůli Mladé Boleslavi, kde se kdysi pěstovala vysoce kvalitní zelenina. V Detroitu, který kdysi v automobilovém průmyslu zaměstnával až 120 tisíc lidí, se na volných parcelách rozmohly rodinné farmy věnující se hlavně zelenině. Jejich počet dnes přesáhl tisíc. Objevují se klimatické studie, které upozorňují, že následkem současného oteplování už nikdy nemusí dojít k příchodu další ledové doby. Právě v těchto desetiletích se může ukázat, že skončila jedna celá, velká geologická epocha – čtvrtohory. Je snadnější vidět přicházející bouři než myslet na světlo, které ji celou dobu prosvětlovalo a teprve po ní se ukáže v plné velikosti.

Myšlenka antropocénu – období člověka vznikala a vyvíjela se posledních zhruba dvě stě let od té doby, kdy Alexander von Humboldt poprvé navrhl, že člověk mění tvář Země a spolu s tím i její klima. Držitel Nobelovy ceny za popis chování ozonu v atmosféře Paul Crutzen si v roce 2000 uvědomil, že vstupujeme do nového geologického období, které by se tedy mělo nazývat antropocénem. Krátký článek (publikovaný společně s německým biologem Eugenem F. Störmerem) se objevil ve zpravodaji mezinárodního projektu biosféra–geosféra (*IGBP Newsletter* 41, 2000) a dohromady zaujímal sotva jednu stránku. Zpravodaj byl distribuován zdarma. Obsahoval aktuality o výzkumných projektech ještě před tím, než byly publikovány v nějakém uznávaném časopise, a informace o aktivitách a setkáních pracovních skupin. Knihovna Geologického ústavu AV ČR jej podobně jako další knihovny ani nezařazovala do svého fondu. Zpravodaj se nějakou dobu povaloval někde na stolku a pak šel do sběru.

O dva roky později se termín „antropocén“ objevil v časopise *Nature*. Tentokrát byl pod článkem podepsán jen P. Crutzen a jmenoval se „Geologie lidstva – antropocén“. Od této chvíle se slovo antropocén začalo – někdy s úsměvem, jindy

Tatínek má v ruce nářadí, ale děti už jenom mobilní telefony. A co budou mít v ruce jejich děti? Buď ovladač na roboty, anebo motyku na okopávání brambor; Detroit, street art.

s úsměškem – používat mezi klimatology, ochranáři a kvartérními geology, ale velmi rychle se ujalo. Paul Crutzen vzpomíná, že slovo antropocén jej napadlo při běžné diskusi o holocénu, kdy měl jasný, napůl intuitivní, ale desetiletými analytické práce podložený záblesk prožitku, že už žijeme jinde. Nového vrcholu popularity dosáhl termín antropocén po roce 2010, kdy se chytlavého výrazu zmocnili žurnalisté, filozofové moderní doby a někteří sociologové. Mnoho lidí z různých oborů cítilo, že svět se po ekonomické krizi, vzestupu Číny a posléze arabském jaru posunul do pole hledání nové stability, a potřebovalo pro tuto nejistou situaci nalézt jméno. Další velký přelom přišel s vystoupením Greta Thunbergové v roce 2019.

Antropocén není nevinný výraz, protože v sobě nese emoční naléhavost. U slov jako devon nebo miocén se rozveselí či snad zachmuří jenom specialista, ale je-li antropocén věkem, kdy probíhají obrovské změny způsobené lidmi, pak tyto změny rovněž způsobují škody, za které by měl někdo platit. Zde se již antropocén posouvá od původně diskutovaného obsahu skleníkových plynů v atmosféře do sféry hodnot, či dokonce morálních selhání. Přitom ty nejagresivnější diskuse nás čekají v okamžiku, kdy budou vyžadovány reálné kroky, jako je útlum těžby uhlí. A mimochodem – můžeme omezit těžbu, ale těžít bychom měli stále, abychom si pro všechny případy udrželi lidi a znalosti. Totéž se týká jaderných elektráren. Když je zavřeme, budeme jednou obtížně hledat lidi, kteří energetice rozumí.

Paul Crutzen se narodil se v roce 1933. Vyrostl během velké krize a války v uličkách Amsterdamu. Naučil se stavět mosty. Za ženu si vzal Finku a přestěhovali se do Stockholmu. Rozšířil si vzdělání a začal studovat meteorologii. V té době se hodně uvažovalo o předvídání bouří. Uvědomil si, že oxidy dusíku mají vliv na vznik ozonu. Vypadalo to jako velmi akademické studium, ale Francie tehdy chtěla postavit celou armádu letadel typu Concorde, které produkovaly oxidy dusíku, a to ve výškách, kde se nalézá ozonoféra. Najednou byl Paul Crutzen ve středu dění. Prošel několika institucemi a nakonec se stal ředitelem chemického oddělení Max Planck Institutu v Mainzu. Pokračoval ve studiích zejména spalování biomasy na jižní polokouli. Propracovával koncept jaderné

Ruka se štětcem kreslí novou komunitu. Je v ní i běloch, ale až úplně vzadu; Detroit, street art.

zimy a zajímal se o geochemii metanu. Jeho tým se zabýval mimo jiné „hnědými mraky“ obsahujícími zmrzlé kapičky kyseliny dusičné, které se vyskytují ve vyšších polohách polární atmosféry. Mohou mít plochu o velikosti Austrálie a ovlivňovat dále ležící atmosférické systémy včetně indického monzunu. Za svůj největší přínos – objev ozonové díry – získal v roce 1995 Nobelovu cenu.

Když čteme jeho vlastní životopis (životopisy držitelů Nobelových cen jsou publikovány ve speciální, velice poučné edici), uvědomujeme si několik určujících okamžiků. V roce 1945 to byl holandský hladomor, při němž zemřelo několik jeho spolužáků. On sám – pokud vím – tyto věci nikdy nezdůrazňoval, ale jeho další profesionální dráha svědčí (a to možná spíš nereflektovaně než programově) o „nepolitické politice“, tedy o takovém zájmu o biogeochemické procesy v atmosféře, které mají vliv na dobrý život společnosti. Jeden z kolegů, který mu pomohl v další práci, byl James Lovelock, jenž měřil obsah freonů v atmosféře. Pro atmosférické geochemiky a vědce příbuzných disciplín je přirozené, že uvažují globálně, protože pracují s atmosférou, jež má planetární charakter. Počátky snad první globální vědy byly založeny během druhé světové války, kdy se meteorologové učili předvídat počasí na obou polokoulích, což bylo důležité při bojích v Tichomoří.

Zdánlivě okrajový obor atmogeochemie se díky Crutzenovi a jeho spolupracovníkům ocital v centru dění. Ukázalo se například, že pokud by chemický průmysl pracoval s bromovanými „freony“, ničení by ozonoféry mohlo mít katastrofický rozměr, protože sloučeniny bromu reagují s ozonem asi stokrát rychleji. V roce 1981 Crutzenovi vyšel důležitý článek o nukleární zimě, tedy o tom, že množství prachu a aerosolů je schopné natolik zastínit sluneční záření, že dojde k ochlazení. Původně vycházel z měření založených na vypalování lesa na jižní polokouli, ale spočítal, že při jaderném výbuchu by došlo k tak velkému odstínění sluneční energie, že by více lidí zemřelo následkem podchlazení než samotné exploze.

Biolog Störmer podle svých slov nezávisle používal výraz antropocén již kolem roku 1980, což je uvěřitelné, protože i v našem prostředí jsem nejméně od 90. let slýchal od

Vojena Ložka i dalších environmentálních badatelů, že žijeme v „pětihorách“. Po regulaci řek na přelomu 19. a 20. století bylo jasné, že se jednou provždy změnil charakter říční krajiny. Nikdo se nesnažil „pětihory“ nějak definovat, byla to spíš taková anekdota k pousmání. Pojem „antropocén“ vznikl víceméně spontánně jako popis nové geologické situace. Mnoho ekologů a environmentálních geologů dobu tak vnímalo, ale nehledalo pro ni nějaké označení. Svědčí o tom i první publikace v sice široce sledovaném periodiku, ale přeci jen v informačním bulletinu typu „vědeckých novin“. Antropocén mohl v bulletinu IGBP docela dobře zapadnout a nikdo by si toho ani nevšiml, ale doba mezitím dozrála k jeho přijetí.

V pojmu antropocén se protíná několik linií současného světa. Ze strany přírodovědců přichází poznání, že atmosféra je jedna a společná pro celou planetu. Biologové upozornili, že mikrobiální týmy do značné míry ovlivňují složení atmosféry, globální toky látek, a tím i teplotu povrchu Země. James Lovelock navrhl, že spolupracující organismy se prostředí nejenom přizpůsobují, ale také jej aktivně ovlivňují. Síťová povaha globalizovaného světa se zároveň začne ukazovat v ekonomii a zejména v informatice a jejich praktických aplikacích. S odvoláním na starý vtíp o Rakousku-Uhersku, by šlo říct, že kdyby pojem antropocén neexistoval, museli bychom si jej stejně vymyslet. Jiná věc je, že každý obor či možná každá skupina si antropocén „vymyslela“ trochu jinak, takže se podle okolností stává někdy termínem, jindy metaforou a opět jindy módním klišé s apokalyptickým nádechem.

Život předbílá definici

Geologové neustále hovoří třeba o prvohorách nebo o devonu, ale mimo obor málokdo ví, že všechna období vývoje Země jsou poměrně přesně definována, a to nejčastěji podle fosilií, které mají široké globální rozšíření a v jednom okamžiku, třeba ve vrstvě mocné jen 30 cm, jakou typicky máme v našem Barrandienu, jejich výskyt končí a již nikdy se neobjeví. Pro geologa je důležité, aby v nějaké dosažitelné lokaci – třeba v okolí Prahy, ale nikoliv uprostřed Hindúkuše – mohl přijít, položit ruku

na skálu a říct: „Tady je hranice mezi silurem a devonem a dá se to dokázat pomocí fosilií, složení horniny, izotopů kyslíku a uhlíku a dalšími metodami.“ Samotný proces mezinárodního uznání typové lokality trvá celé roky, ba desetiletí a je doprovázen urputnými odbornými spory i národními zájmy.

Mezi prvními, kdo začal pojem antropocén používat, byli kvartérní a environmentální geologové a paleobiologové. Je to logické, protože řada z nich pracovala na velkém mezinárodním projektu biosféra–geosféra, v jehož bulletinu byl termín poprvé publikován. Předseda Mezinárodní stratigrafické komise Jan Zalasiewicz si v roce 2007 všiml, že se Crutzenův termín začíná objevovat v literatuře v popisu vrstev, které jsou prokazatelně ovlivněny člověkem, a že slovo antropocén je zde používáno jako vhodné praktické označení, a to bez jakékoliv ironie či nadsázky. Koncept antropocénu byl Zalasiewiczovi blízký, protože se dlouhodobě zabýval paleoklimatologií a historií světových oceánů, jak o tom svědčí společná kniha Markem Williamsem *Ocean Worlds* (Oceánické světy) z roku 2015.

Zalasiewicz předsedal Stratigrafické komisi Geologické společnosti v Londýně. Při pracovním obědě se zeptal členů společnosti, co si myslí o antropocénu. Devatenáct z dvaceti přítomných geologů se domnívalo, že je vhodné se termínem dál zabývat, a to ve smyslu běžné, geologické formální úlohy. Znamenalo to odpovědět na otázku, kdy antropocén začal, co je pro něj typické a jak definovat jeho začátek.

Diskusí o antropocénu se účastnili i moji kolegové, takže mohu podat zprávu o tom, že zatímco specialisté zabývající se holocénem, se na celou záležitost dívali jako na užitečný koncept, geologové specializující se na starší útvary byli často skeptičtí a občas i nepřátelští. Vzpomeňme si, že na samém počátku Crutzenových úvah stojí pojmy jako skleníkový jev či globální oteplování, tedy pojmy dnes nesoucí emoční náboj. Paleontologové navíc vědí, že každé jasně definované geologické období končí výměnou bioty, tedy vymíráním. Pokud by byl termín schválen, přiznali by, že žijeme v probíhající krizi, či dokonce katastrofě, a do toho se mnoha specialistům seznámených s geologickými katastrofami minulosti nechtělo. Navíc bylo v dřívějších obdobích vymírání způsobeno např. výbuchem